

APPENDIX

AD SECUNDAM PARTEM

DIV. BIBLIOTHECÆ S. HIERONYMI,

COMPLECTENS

LIBROS SAPIENTIÆ, ECCLESIASTICI, MACHABÆORUM,

Ad totius Scripturæ complementum ex Vulg. edit. huc adscitos.

INCIPIIT LIBER SAPIENTIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Diligite justitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite illum.

Quoniam invenitur ab his qui non tentant illum: apparet autem eis qui fidem habent in illum.

Perversæ enim cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corripit insipientes.

Quoniam in mulierolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente iniquitate.

Benignus est enim spiritus sapientiæ, et non liberabit maledicum a labiis suis. Quoniam rennum illius testis est Deus, et cordis illius scrutator est verus, et linguæ ejus auditor.

Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illam corripiens iudicium.

In cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad corruptionem iniquitatum illius.

Quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum non abscondetur.

Castodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest, et a detractione parcte linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuant non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.

Nobite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuumstrarum.

Quoniam Deus mortem non fecit, nec latetur in perditione virorum.

Creavit enim, ut essent omnia: et sanabiles fecit nationes orbis terrarum: et non est in illis medicamentum exterminii, nec inavorum regnum in terra.

Justitia enim perpetua est, et immortalis.

Impii autem manibus et verbis accersierunt illam: C

beiansi, in aliis vero addita sunt isthæc: *Ideo et de Græco, et de Hebræo præfatiuncula utraque in hoc libro præmissa est: quia nonnulla de Græco ob illuminationem sensus, et legentis ædificationem, vel inserta Hebræicæ translationi, vel extrinsecus juncta sunt. Et idcirco qui legis, semper peregrini memento. Non Hieronymi sunt verba hæc, sed ejus qui in Hebræicam S. Doctoris translationem nonnulla induxit ex editione LXX Interpretum, Qui enim fieri potuit, ut Hieronymus utramque suam præfatiunculam in libros Salomonis præmitteret, et nonnulla translationi suæ Hebræicæ insereret: cum nulla adhuc esset ejus præfatio aut translatio de Hebræo? Nemo virorum est, qui nesciat aliquot annis editam fuisse versio-*

A et æstimantes illam amicam, defecerunt, et sponiones posuerunt ad istam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: Exiguum, et cum lædio est tempus vitæ nostræ, et non est refrigerium in fine hominis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis.

Quia ex nihilo nati sumus, et post hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus status est in naribus nostris: et sermo scintilla ad commoveendum cor nostrum.

Qua extincta, cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tamquam molles aer, et transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, et sicut nebula dissolvitur, quæ fugata est a radiis solis, et a calore illius aggravata.

Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, et nemo memoriam habebit operum nostrorum.

B Umbra enim transitus est tempus nostrum, et non est reverio finis nostri: quoniam consignata est, et nemo revertitur.

Venite ergo, et fruamur bonis quæ sunt, et utamur creatura tamquam in juventute celeriter.

Vino pretioso et unguentis nos impleamus: et non prætereat nos flos temporis.

Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratium sit, quod non pertranseat luxuria nostra.

Nemo nostrum exers sit luxuriæ nostræ, ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, et hæc est sors.

Opprimamus pauperem justum, et non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis.

Sit autem fortitudo nostra lex justitiæ: quod enim infirmum est, inutile invenitur.

Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplina nostræ.

nem Latinam juxta LXX Interpretes cum Hieronymi præfatiunculis, antequam e fontibus Hebræis aliam translationem viri sanctus nobis edidisset. Mera ideo est impostura dicere in præfatione præsentis, quam præmisit translationi suæ juxta LXX Interpretes, utramque præfatiunculam fuisse ab eo præmissam; quia posterior de Hebræo nondum exstabat, sicut nec Hebræica translatio. MART.

a Quod est in Græco neutrius generis, πνεύμα, in Latino masculino est, spiritus: debueratque pronomen τοῦτο, quod ad πνεύμα refertur, hic in Latinum coherentem verti per hoc.

b Haud recte alii libri virorum legunt: Græco ζώτων contradicente.

Promittit scientiam Dei habere, et filium Dei se a nominat.

Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.

Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, et immutata sunt viae ejus.

Tamquam nugaces aestimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris tamquam ab immunditiis, et praefert novissima justorum, et gloriatur patrem se habere Deum.

Videamus ergo si sermones illius veri sint, et tentemus quae ventura sunt illi, et sciemus quae erunt novissima illius.

Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, et liberabit eum de manibus contrariorum.

Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, et probemus patientiam illius.

Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.

Haec cogitaverunt, et erraverunt: excœcavit enim illos malitia eorum.

Et nescierunt Sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt justitiæ, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum.

Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, et ad imaginem similitudinis suæ fecit illum.

Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum.

Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

CAPUT III.

Justorum autem animæ in manu Dei sunt, et non tanget illos tormentum mortis.

Visi sunt oculis insipientium mori: et aestimata est afflictio exitus illorum.

Et quod a nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.

In paucis verati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se.

Tamquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos, et in tempore erit respectus illorum.

Fulgurent justus, et tamquam scintillæ in arundinetis discurrent.

Judicabunt nationes, et dominabuntur populis, et regnabit Dominus illorum in perpetuum.

Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: et fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum et pax est electis ejus.

Impii autem secundum quæ cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt justum, et a Domino recesserunt.

Sapientiam enim, et disciplinam qui abjicit, infelix est: et vacua est spes illorum, et labores sine fructu, et inutilia opera eorum.

Mulieres eorum insensatæ sunt, et nequissimi filii eorum.

Maledicta creatura eorum, quoniam felix est sterilis: et incoquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in resectione animarum sanctarum.

Et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, et sors in templo Dei acceptissima.

Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, et quæ non concidat radix sapientiæ.

* Augustinus de Doctrina Christiana l. II, c. 12, n. 18: Hinc est etiam illud, quoniam *μῶσχος* (Edit. *perperam ῥόχος*) Græcæ vitulus dicitur, *μοσχεύματα* quidam non intellexerunt esse plantationes, et vitulamina interpretati sunt: qui error tam multos codices præoccupavit, ut vix inveniat aliter scriptum, et tamen sententia manifestissima est, quia clarescit conse-

Filii autem adulterorum in consummatione erunt, et ab iniquo thoro semen exterminabitur.

Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, et sine honore erit novissima senectus illorum.

Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem.

Nationis enim iniquæ diræ sunt consummationes.

CAPUT IV.

O quam pulchra est casta generatio cum claritate! immortalis est enim memoria illius: quoniam et apud Deum nota est, et apud homines.

Cum præsens est, imitantur illam: et desiderant eam cum se eduxerit, et in perpetuum coronata triumphat incoquinatorum certaminum præmium vincens.

Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, et spuria vitulamina non dabunt radices alias, nec stabile firmamentum collocabunt.

Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita a vento commovebuntur, et a nimietate ventorum eradicabuntur.

Confringentur enim rami inconsummati, et fructus illorum inutilis, et acerbi ad manducandum, et ad nihilum apti.

Ex iniquis enim somnis filii, qui nascuntur, testes sunt nequitiae adversus parentes in interrogatione sua.

Justus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis.

Et ætas senectutis vita immaculata.

Placens Deo factus est dilectus, et vivens inter peccatores translatus est.

Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.

Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum sine malitia.

Consummatus in brevi explevit tempora multa.

Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes, et non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia.

Quoniam gratia Dei, et misericordia est in sanctos ejus, et respectus in electos illius.

Condemnat autem justus mortuus vivos impios, et juvenis celerius consummata, longam vitam injusti.

Videbunt enim finem sapientis, et non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, et quare munierit illum Dominus.

Vid. bunt, et contemnent eum: illos autem Dominus irridebit.

Et erunt post hæc decedentes sine honore, et in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam dirumpet illos inflatos sine voce, et commovebit illos a fundamentis, et usque ad supremum desolabuntur: et erunt gementes, et memoria illorum peribit.

Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, et traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Tunc stabunt justus in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum.

Videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitanea inoperatæ salutis.

quantibus verbis: Namque adulterinæ plantationes non dabunt radices alias, convenientius dicitur, quam vitulamina, quæ pedibus in terra gradiuntur, et non hærent radicibus.

b Editi alii libri *perperam consummati*: contra Gr. *ἀτιλιότατοι*.

Dicentes intra se. pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes : Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum et in similitudinem improperii.

Nos insensati vitam illorum æstimabimus insaniam, et finem illorum sine honore.

Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, et sol intelligentiæ non est ortus nobis.

Lassati sumus in via iniquitatis, et perditionis, et ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?

Transierunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuntius percurrrens.

Et tamquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam : cujus cum præterierit, non est vestigium invenire neque semitam carinæ illius in fluctibus :

Aut tamquam avis, quæ transvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum : et scindens per vim itineris aerem : commotis alis transvolavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius :

Aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius.

Sic et nos nati continuo desivimus esse : et virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere : in malignitate autem nostra consumpti sumus.

Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt.

Quoniam spes impij tamquam lanugo est, quæ a vento tollitur, et tamquam spuma gracilis, quæ a ventu cella dispergitur : et tamquam fumus, qui a vento diffusus est : et tamquam memoria hospitis unius diei prætereantis.

Justi autem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum, et cogitatio illorum apud Altissimum.

Ideo accipiet regnum decoris, et diadema speciei de manu Domini : quoniam dextera sua teget eos, et C

brachio sancto suo defendet illos.

Accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum.

Induet pro thorace justitiam, et accipiet pro galea judicium certum.

Sumet scutum inexpugnabile æquitatem.

Acuet autem duram iram in lanceam, et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

Ibunt directæ emissiones fulgurum, et tamquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient.

Et a petrosa ira plenæ mittentur grandines, excaudet in illos aqua maris, et flumina concurrent driter.

Contra illos stabit spiritus virtutis, et tamquam turbo veni dividet illos : et ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, et malignitas evertet sedes potentium.

CAPUT VI.

Melior est sapientia quam vires : et vir prudens quam fortis.

Audite ergo, reges, et intelligite, discite, iudices finium terræ.

Præbete aures, vos, qui continetis multitudines, et placetis vobis in turbis nationum.

Quoniam data est a Domino potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur.

Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicatis, nec custodistis legem [Al. leges] justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.

Horrende et cito apparebit vobis : quoniam iudicium durissimum his, qui præsumt, fiet.

Exiguo enim conceditur misericordia : potentes autem potenter tormenta patientur.

Non enim subtrahet personam cujusquam Deus,

A nec verebitur magnitudinem cujusquam : quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi de omnibus.

Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

Ad vos ergo, reges, sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, et non excidatis.

Qui enim custodierint justa juste, justificabuntur : et qui didicerint ista, inventient quid respondeant.

Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, et habebitis disciplinam.

Clara est, et quæ numquam marcescit sapientia, et facile videtur ab his qui diligunt eam, et invenitur ab his qui quærunt illam.

Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.

Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit : assidentem enim illam foribus suis inveniet.

Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus : et qui vigilaverit propter illam, cito securus erit.

B Quoniam dignos se ipsa circuit quærrens, et in viis ostendit se illis hilariter, et in omni providentia occurrat illis.

Initium enim illius verissima est disciplinæ concupiscentia.

Cura ergo disciplinæ, dilectio est : et dilectio, custodia legum illius est : custoditio autem legum, consummatio incorruptionis est.

Incorruptio autem facit esse proximum Deo :

Concupiscentia itaque sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.

Si ergo delectamini sedibus, et sceptris, o reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis.

Diligite lumen sapientiæ, omnes qui præcæsit populus.

Quid est autem sapientia, et quemadmodum facta sit referam : et non abscondam a vobis sacramenta Dei, sed ab initio nativitatis investigabo, et ponam in lucem scientiam illius, et non præteribo veritatem.

Neque cum invidia tabescente iter habeo : quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.

Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum : et rex sapiens stabilimentum populi est.

Ergo accipite disciplinam per sermones meos, et proderit vobis.

CAPUT VII.

Sum quidem et ego mortalis homo, similis omnibus, et ex genere terreni illius, qui prior factus est, et in ventre matris figuratus sum caro.

Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine hominis, et delectamento somni conveniente.

Et ego natus accepi communem aerem, et in similitudine factam decidi terram, et primam vocem similem omnibus emisi plorans.

In involumentis nutritus sum, et curis magnis.

Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium.

Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, et similis exitus.

Propter hoc oplavi, et datus est mihi sensus : et invocavi, et venit in me spiritus sapientiæ.

Et præposui illam regnis et sedibus, et divitias nihil esse duxi in comparatione illius.

Nec comparavi illi lapidem pretiosum : quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, et tamquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius.

Super salutem et speciem dilexi illam, et proposui pro luce habere illam : quoniam inexstinguibile est lumen illius.

Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius.

Et lætatus sum in omnibus : quoniam antecederat me ista sapientia : et ignorabam quoniam horum omnium mater est.

Quam sine fictione didici, et sine invidia communico, et honestatem illius non abscondo.

Infinitus enim thesaurus est hominibus, quo qui usi

sunt, participes facti sunt amicitiae Dei, propter disciplinæ dona commendati.

Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, et præsumere digna horum, quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est, et sapientium emendator.

In manu enim illius et nos, et sermones nostri, et omnis sapientia, et operum scientia et disciplina.

Ipsè enim dedit mihi horum quæ sunt, scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum.

Initium, et consummationem, et mediætemporalitatem temporum, vicissitudinum permutaciones, et commutationes temporum.

Annus cursus, et stellarum dispositiones.

Naturas animalium, et iras bestiarum, vini ventarum, et cogitationes hominum, differentias virgultorum, et virtutes radicum.

Et quæcumque sunt absconsa et improvisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil velat, benefaciens,

Humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, et qui capiat omnes spiritus, intelligibilis, mundus, subtilis.

Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam.

Vapor est enim virtutis Dei, et emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: et ideo nihil inquinatum in eam incurrit.

Caudor est enim lucis æternæ, et speculum sine macula Dei majestatis, et imago bonitatis illius.

Et cum sit una, omnia potest: et in se permanens omnia innovat, et per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei et prophetas constituit.

Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.

Est enim hæc speciosior sole, et super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior.

Illi enim succedit nox: sapientiam autem non vincit malitia.

CAPUT VIII.

Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.

Hanc amavi, et exquisivi a juventute mea, et quæsi vi sponsam mihi eam assumere, et amator factus sum formæ illius.

Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed et [Al. tac. et] omnium Dominus dilexit illum.

Doctrinæ enim est disciplinæ Dei, et electricæ operum illius.

Et si divitiæ appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia?

Si autem sensus operatur: quis horum, quæ sunt, magis quam illa est artifex?

Et si justitiam quis diligit: labores hujus magnas habent virtutes: sobrietatem enim, et prudentiam docet, et justitiam, et virtutem, quibus utilis nihil est in vita hominibus.

Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, et de futuris æstimat: scit versutias sermonum, et dissolutiones argumentorum: signa et monstra scit, æquæquam fiunt, et eventus temporum et sæculorum.

Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum: sciens quoniam mecum communicabilis de bonis, et erit allocutio cogitationis et lætitiæ mei.

Habebo propter hanc claritatem ad turbas, et honorem apud seniores juvenis.

Et acutus inveniar in iudicio, et in conspectu potentium admirabilis ero, et facies principum mirabuntur me.

Tacentem me sustinebunt, et loquentem me respi-

^a Alii editi libri, veritatem, longius a Græco ἀνδραγία.

cient, et sermociante me plura, manus oris suo imponent.

Præterea habebō per hanc, immortalitatem: et memoriam æternam his, qui post me futuri sunt, reliquam.

Disponam populos: et nationes mihi erunt subdite. Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine ridebor bonus, et in bello fortis.

Intraus in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec lædium convictus illius, sed lætitiæ et gaudium.

Hæc cogitans apud me, et commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognatione sapientiæ,

Et in amicitia illius delectatio bona, et in operibus manuum illius honestas sine defectione, et in certamine loquelæ illius sapientia, et præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circumibam querens, ut mihi illam assumerem.

Puer autem eram ingeniosus, et sortitus sum animam bonam.

Et cum essem magis bonus, veni ad corpus^b incoquinatum.

Et ut sciri, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, et deprecatus sum illum, et dixi ex totis præcordiis meis.

CAPUT IX.

Deus patrum meorum, et Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo.

Et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ a te facta est.

Ut disponat orbem terrarum in æquitate et justitia, et in directione cordis iudicium judicet:

Da mihi sedium tuarum assistentiam sapientiæ, et noli me reprobare a pueris tuis.

Quoniam servus tuus sum ego, et filius ancillæ tuæ: homo infirmus, et exigui temporis, et minor ad intellectum iudicii et legum.

Nam et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

Tu elegisti me regem populo tuo, et iudicem filiorum tuorum, et filiarum.

Et dixisti me edificare templum in monte sancto tuo, et in civitate habitacionis tuæ altæ: similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præparasti ab initio.

Et tecum sapientia tua, quæ novit opera tua, quæ et affuit tunc cum orbem terrarum faceres, et sciebat quid esset placitum oculis tuis, et quid directum in præceptis tuis.

Mitte illam de cælis sanctis tuis, et a sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit, et mecum labore, ut sciam quid acceptum sit apud te.

Scit enim illa omnia, et intelligit, et deducet me in operibus meis sobrie, et custodiet me in sua potentia.

Et erunt accepta opera mea, et disponam populum tuum juste, et ero dignus sedium patris mei.

Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus?

Cogitationes enim mortalium timidæ, et incertæ providentiæ nostræ.

Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, et terrena inhabitatio deprimit sensum: multa cogitantem.

Et difficile æstimamus, quæ in terra sunt: et quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt quis investigabit?

Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis;

Et sic correctæ sint semitæ eorum, qui sunt in terris, et quæ tibi placeant, didicerint homines?

^b Perperam Hentenii codices incoquinatum.

Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi, Domine, a principio.

CAPUT X.

Hæc illum, qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit.

Et eduxit illum a delicto suo, et dedit illi virtutem continentis omnia.

Ab hac ut recessit injustus in ira sua, per iram homicidii fraterni deperit.

Propter quem, cum aqua deleteret terram, sanavit iterum sapientia, per contemplabile lignum justum gubernans.

Hæc et in consensu nequitiae cum se nationes contulissent, scivit justum, et conservavit sine querela Deo, et in filii misericordia fortem custodivit.

Hæc justam a pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in Pentapolim.

Quibus in testimonium nequitiae fumigabunda constitit deserta terra, et incerto tempore fructus habentes arbores, et incredibilis animæ memoria stans fragmentum salis.

Sapientiam enim prætereuntes non tantum in hoc lapsi sunt, ut ignorarent bona, sed et insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverant, nec latere potuissent.

Sapientiam autem hos, qui se observant, a doloribus liberavit.

Hæc profugum iræ fratris justum deduxit per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, et complevit labores illius.

In fraude circumventionium illum agnitit illi, et honestum fecit illum.

Custodivit illum ab inimicis, et a seductoribus tutavit illum, et certamen forte dedit illi, ut vinceret, et sciret quoniam omnium potentior est sapientia.

Hæc venditum justum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam.

Et in vinculis non dereliquit illum, donec offerret illi sceptrum regni, et potentium adversus eos, qui eum deprimebant: et mentaces ostendit, qui maculaverunt illum, et dedit illi claritatem æternam.

Hæc populum justum, et semen sine querela, liberavit a nationibus, quæ illum deprimebant.

Intravit in animam servi Dei, et stetit contra reges horrendos in portentis et signis.

Et reddidit justis mercedem laborum suorum: et deduxit illos in via mirabili: et fuit illis in velamento diei, et in luce stellarum per noctem.

Transulit illos per mare Rubrum, et transivit illos per aquam nimiam.

Inimicos autem illorum demersit in mare, et ab altitudine inferorum eduxit illos.

Ideo justi tulerunt spolia impiorum.

Et decantaverunt, Domine, nomen sanctum tuum, et vitricem manuum tuarum laudaverunt pariter.

Quoniam sapientia aperuit os mutorum, et linguas insipientium fecit disertat.

CAPUT XI.

Dixit opera eorum in manibus prophetæ sancti.

Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: et in locis desertis fixerunt casas.

Steterunt contra hostes, et de inimicis se vindicaverunt.

Stiterunt, et invocaverunt te, et data est illis aqua de petra altissima, et requies sitis de lapide duro.

Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, a defectu potus sui, et in eis, cum abundarent filii Israel, lætati sunt:

Per hæc, cum illis deessent, bene cum illis actum est.

Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis humanum sanguinem dedisti injustis.

Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam inperate.

Ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, et adversarios illorum necares.

Cum enim tentati sunt, et quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira judicati impii tormenta paterentur.

Hos quidem tamquam pater monens probasti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnasti.

Absentes enim et præsentis similiter torquebantur.

Duplex enim illos accepterat tedium, et gemitus cum memoria præteritorum.

Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt, non similiter justis sistentes.

Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, quod quidam errantes colebant mutos serpentes, et bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem minorum animalium in vindictam:

Ut scirent quia per quæ peccat quis, per hæc et torquetur.

Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisâ, immittere illis multitudinem ursorum, aut audaces leones:

Aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut sumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes.

Quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed et aspectus per timorem occidere.

Sed et sine his uno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, et dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, et numero, et pondere disposuisti.

Multum enim valere tibi soli supererat semper: et virtuti brachii tui quis resistet?

Quoniam tamquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, et tamquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.

Sed misereris omnium, quia omnia potes, et dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

Diligis enim omnia quæ sunt, et nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odians aliquid constituisti, aut fecisti.

Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?

Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt, Domine, qui amas animas.

CAPUT XII.

O quam bonus, et suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus!

Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis, et de quibus peccant, admones, et alloqueris ut, relicta malitia, credant in te, Domine.

Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti,

Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicina et sacrificia injusta,

Et filiorum suorum necatores, sine misericordia, et comestores viscerum hominum, et devoratores sanguinis a medio sacramento tuo.

Et auctores parentis animarum inauxiliatarum, perdere voluisti per manus parentum nostrorum.

Ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra.

Sed et his tamquam hominibus pepercisti, et misisti antecessores exercitus tui respas, ut illos paulatim exterminarent.

Non quia impotens eras in bello subjicere impios justis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare:

Sed partibus judicans, dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, et naturalis malitia ipsorum, et quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

Semen enim erat maledictum ab initio : nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

Quis enim dicit tibi : Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo venit vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

Non enim est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non injuste iudicas iudicium.

Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquit de his, quos perdidisti.

Cum ergo sis justus, juste omnia disponis : ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute.

Virtus enim tua iustitiæ initium est : et ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, et horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, et cum magna reverentia disponis nos : subest enim tibi, cum volueris, posse.

Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet justum esse et humanum, et bonæ spei fecisti filios tuos, quoniam iudicans das locum in peccatis pœnitentiæ.

Si enim inimicos servorum tuorum, et debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus et locum, per quæ possent mutari a malitia,

Cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus juramenta et conventiones dedisti bonarum promissionum?

Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes : et cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam.

Unde et illis qui in vita sua insensate et injuste vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.

Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventis.

Propter hoc tanquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti.

Qui autem ludibriis et interpretationibus non sunt correcti, dignum Dei iudicium experti sunt.

In quibus enim patientes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant se nosse, verum Deum agnoverunt : propter quod et finis condemnationis eorum venit super illos.

CAPUT XIII.

Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei : et de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes, agnoverunt quis esset artifex.

Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem et lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt.

Quorum si specie delectati, deos putaverunt : sciunt quanto his dominator eorum speciosior est : speciei enim generator hæc omnia constituit.

Aut si virtutem, et opera eorum mirati sunt, intelligebant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis.

A magnitudine enim speciei et creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.

Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum querentes et volentes invenire.

Etenim cum in operibus illius conversentur, inquirunt : et persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur :

Iterum autem nec his debet ignosci.

Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare

æculum : quomodo hujus Dominum non facilius increperunt?

Infelices autem sunt, et inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum et argentum, artis inventionem, et similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.

Aut si quis artifex sabet de silva lignum rectum secuerit, et hujus docte eradat omnem corticem, et arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitæ.

Reliquiis autem ejus operis, ad præparationem escæ abutatur.

Et reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum, et vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, et per scientiam suæ artis figuret illud, et assimilet illud imagini hominis :

Aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, et rubicundum faciens fæco colorem illius, et omnem maculam, quæ in illo est, perliniens.

Et faciat ei dignam habitationem, et in pariete ponens illud, et confirmans ferro,

Ne forte cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest adjuvare se : imago enim est, et opus est illi adiutorium.

Et de substantia sua, et de filiis suis, et de nuptiis votum faciens inquirat. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est.

Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, et pro vita rogat mortuum, et in adiutorium inutilem invocat.

Et pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest : et de acquirendo, et de operando, et de omnium rerum eventu ponit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

CAPUT XIV.

Iterum alius navigare cogitans, et per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum invocat.

Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, et artifex sapientia fabricavit sua.

Tua autem, Pater, Providentia gubernat : quoniam dedisti et in mari viam, et inter fluctus æmitam firmissimam.

Et [Al. lac. et] ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare.

Sed ut non essent vocata sapientiæ tuæ opera : propter hoc etiam et exiguo ligno credunt homines animas suas, et transeunt mare per ratem liberati sunt :

Sed ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen natalitatis, quæ manu tua erat gubernata.

Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia.

Per manus autem quod fit idolum, maledictum est et ipsum, et qui fecit illud : quia ille quidem operatus est : illud autem cum esset fragile, Deus cognominatus est.

Similiter autem odio sunt Deo impius, et impietas ejus.

Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patitur.

Propter hoc et in idolis nationum non erit respectus : quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, et in tentationem animabus hominum, et in muscululam pedibus insipientium.

Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum : et adinventio illorum corruptio vitæ est.

Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

Supervacuitas enim hominum hæc adinvenit in orbem terrarum : et ideo brevis illorum finis est inventus.

Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem : et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpi, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia.

Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua

consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, et A tyrannorum imperio colebantur figmenta.

Et hos, quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc quod longe essent, e longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tanquam præsentem colerent sua sollicitudine.

Procecit autem ad horum culturam et hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.

Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, cum, qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æstimaverunt.

Et hæc fuit vitæ humanæ descriptio: quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt.

Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed et in magno viventem inscientiæ bello, tot et tam magna mala pacem appellant.

Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insanie plenas vigilias habentes, Neque vitam, neque nuptias mundas jam custodiunt: sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat.

Et omnia commixta sunt, sanguis, homicidium, furta, et fictio, corruptio et infidelitas, turbatio et perjurium, tumultus bonorum:

Dei immemoratio, animarum inquinatio, natiuitatis immutatio, neptiarum inconstantia, inordinatio mœchie et impudicitie.

Insanorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, et initium et finis.

Aut enim dum lætantur, insaniant: aut certe ratiocinantur falsa, aut vivunt iniuste, aut pejerant cito.

Dum enim confidunt in idolis, quæ sine anima sunt, male jurantes noceri se non sperant.

Utraque ergo illis evenient digne, quoniam male venserunt in Deo, attendentes idolis, et juraverunt iniuste, in dolo contemnentes iustitiam.

Non enim jurantur virtus, sed peccantium pœna præambulat semper iniustorum prævaricationem.

CAPUT XV.

Tu autem, Deus noster, suavis et verus es, patiens, et in misericordia disponens omnia.

Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: et si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati.

Nosse enim te, consummata iustitia est: et scire iustitiam et virtutem tuam, radix est immortalitatis.

Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores:

Cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, et diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima.

Malorum amatorum digni sunt, qui spem habeant in talibus, et qui faciunt illos, et qui diligunt, et qui colunt.

Sed et figulus mollem terram premens laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, et de eodem luto fingit quæ munda sunt in usum vasa, et similiter quæ his sunt contraria: horum autem vasorum quis sit usus, iudex est figulus.

Et cum labore vano Deum fingit de eodem luto: ille qui paulo ante de terra factus fuerat, et post pusillum reducit se unde acceptus est, repetitus [Al. reperiens] animæ debitum quædam habebat.

Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus et argentariis: sed et ararios imitatur, et gloriam præfert, quoniam res supervacuas fingit.

Cinis est enim cor ejus, et terra supervacua spes illius, et luto vilior vita ejus.

Quoniam ignoravit qui se finxit, et qui inspiravit illi animam, quæ operatur, et qui insufflavit ei spiritum vitalem.

Sed et æstimaverunt lusum esse vitam nostram, et conversationem vitæ compositam ad lucrum, et oportere undecumque etiam ex malo acquirere.

Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa et sculptilia fingit.

Omnes enim insipientes, et infelices supra modum animæ superbi, sunt inimici populi tui, et imperantes illi.

Quoniam omnia idola nationum deos æstimaverunt, quibus neque oculorum usus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed ei pedes eorum pigri ad ambulandum.

Homo enim fecit illos: et qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere.

Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse, his, quos colit, quia ipse quidem vivit, cum esset mortalis, illi autem nunquam.

Sed et animalia miserrima colunt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora.

Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspiciere. Effugerunt autem Dei laudem et benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Propter hæc, et per his similia passi sunt digne tormenta, et per multitudinem bestiarum exterminati sunt.

Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui novum saporem, escam parans eis ortygommetram.

Ut illi quidem concupiscentes escam propter ea, quæ illis ostensa et missa sunt, etiam a necessaria concupiscentia avertentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gustaverunt escam.

Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

Etenim cum illis supervenit sæva bestiarum ira, morsibus perversorum colubrærum exterminabantur.

Sed non in perpetuum ira tua permansit, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuæ.

Qui enim conversus est, non per hoc, quod videbat, sanabatur, sed per te omnium salvatorem.

In hoc autem ostendisti inimicis nostris quia tu es, qui liberas ab omni malo.

Illos enim locustarum, et muscarum occiderunt morsus, et non est inventa sanitas animæ illorum: quia digni erant ab hujusmodi exterminari.

Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adveniens sanabat illos.

In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, et velociter salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non possent tuo uti adjutorio.

Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

Tu es enim, Domine, qui vitæ et mortis habes potestatem, et deducis ad portas mortis, et reducis.

Homo autem occidit quidem per malitiam, et cum exierit spiritus, non revertetur, nec revocabit animam, quæ recepta est.

Sed tuam manum effugere impossibile est.

Negantes enim te nosse impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt: novis aquis, et grandinibus, et pluviis persecutionem passi, et per ignem consumpti.

Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex est enim orbis iustorum.

Quodam enim tempore mansuetabatur ignis, ne comburerentur quæ ad impios missa erant animalia: sed ut ipsi videntes scirent, quoniam Dei iudicio patiuntur persecutionem.

Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis

exardescere undique, ut iniquæ terræ nationem exterminaret.

Pro quibus angelorum esca nutritivi populum tuum, et paratum panem de celo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem et omnis saporis suavitatem.

Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: et deserviens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur.

Nix autem et glacies sustinebant vim ignis, et non tabescebant; ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine et pluvia co-ruscans.

Hic autem iterum ut nutrentur justis, etiam suæ virtutis oblitus est.

Creatura enim tibi Factori deserviens, exardescit in tormentum adversus injustos: et lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt.

Propter hoc et tunc in omnia transfigurata omnium nutriti gratiæ tuæ deserviebat, ad voluntatem eorum, qui a te desiderabant.

Ut scirent filii tui, quos dilexisti, Domine, quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat.

Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat.

Ut notum omnibus esset, quoniam oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, et ad ortum lucis te adorare.

Ingrati enim spes tamquam hibernalis glacies tabescet, et disperiet tamquam aqua supervacua.

CAPUT XVII.

Magna sunt enim judicia tua, Domine, et inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinatæ animæ erraverunt.

Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ, vinculis tenebrarum et longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.

Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrende, et cum admiratione nimia perturbati.

Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, et personæ tristes illis apparentes pavorem illis præstabant.

Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderum limpida flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: et timore perculsi illius, quæ non videbatur, faciei, æstimabant deteriora esse, quæ videbantur.

Et magicæ artis appositi erant derisus, et sapientiæ gloriæ correptio cum contumelia.

Illi enim qui promittebant timores et perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant.

Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat, transitu animalium et serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: et aerem, quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.

Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva perturbata conscientia.

Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliatorum.

Et dum ab intus minor est expectatio, majorcm computat inscientiam ejus causæ, de qua tormentum præstat.

Illi autem qui impotentem vere noctem, et ab infimis

A et altissimis inferis supervenientem, eundem somnum dormientes,

Aliquando monstrorum exagitabantur timore, di- quando animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis et insperatus timor supervenerat.

Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.

Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem.

Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos arium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimum,

Aut sonus validus præcipitarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus echo: deficientes faciebant illos præ timore.

Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, et non impeditis operibus continebatur.

Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ superventura illis erat. Ipsi ergo ubi erant graviores tenebris.

CAPUT XVIII.

Sanctis autem tuis maxima erat lux, et horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non et [Al. tac. et] ipsi eadem passi erant, magnificabant te.

Et qui ante læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: et ut esset differentia, donum petebant.

Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, et solem sine læsura boni hospitii præstitisti.

Digni quidem illi carere luce, et pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen sæculo dari.

Cum cogitarent justorum occidere infantem, et uno exposito filio, et liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, et pariter illos perdidisti in aqua valida.

Illam enim nox ante cognita est a patribus nostris, ut vere scientes quibus juramentis crediderunt, animæ- quiores essent.

Suscepta est autem a populo tuo sanctitas quidem justorum, injustorum autem exterminatio.

Sicut enim læsisti adversarios, sic et nos provocas magnificasti.

Abconse enim sacrificabant justis pueri bonorum, et justitiæ legem in concordia disposerunt: similiter et bona et mala recepturos justos, patrum jam decantantes laudes.

Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, et febilis audiebatur planctus ploratorum insanium.

Simili autem pœna servus cum Domino afflictus est, et popularis homo regi similia passus.

Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum viri sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est.

De omnibus enim non credentes propter a beneficia, tunc vero primum cum fuit exterminium primogenitorum, sponponderunt populum Dei esse.

Cum enim quietum silentium contineret omnia, et nox in suo cursu medium iter haberet:

Omnipotens sermo tuus, Domine, exsiliens de cælo a regalibus sedibus, durus debellator, in mediam extermini terram prosiliit.

Gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte, et usque ad cælum attingebat stans in terra.

^a Perperam in aliis est libris beneficia. Est autem et Græce παραρτίας.

^b Duo isthæc verba, Domine, exsiliens, vetustiores

editi libri non agnoscunt: sed neque in Græco sunt textu, qui tantum habet, Ὁ παντοδύναμος σου λόγος ἀπ' οὐρανῶν ἐκ θρόνων βασιλείων, κ. τ. λ.

Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt illos, et timores supervenerunt insperati.

Et alius^a alibi projectus semivivus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.

Visiones enim quæ illos turbaverunt, hæc præmonabant, ne inscii, quare mala patiebantur, perirent.

Tetigit autem tunc et justos tentatio mortis, et commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

Properans enim homo sine querela deprecari pro populo, proferens servitutis suæ scutum, orationem, et per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, et ænem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus.

Vici autem turbas, non in virtute corporis, nec armorum potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subjecit, juramenta parentum, et testamentum commemorans.

Cum enim jam acervatim cecidissent super alterum mortui, interstiti, et amputavit impetum, et divisit illam, quæ ad vivos ducebat, viam.

In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: et parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, et magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

His autem cessit qui exterminabat, et hæc extimuit: erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPUT XIX.

Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira^b supervenit. Præsciebat enim et futura illarum.

Quoniam cum ipsi permisissent ut se educerent, et cum magna sollicitudine permisissent illos, consequebantur illos penitentia acii.

Adhuc enim inter manus habentes luctum, et deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: et quos rogantes proiecerant, hos tanquam fugitivos persequiebantur.

Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas, et horum quæ acciderant commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio.

Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

Omnia enim creatura ad suum genus ab initio ref-

gurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi.

Nam nubes castra eorum obumbrabat, et ex aqua, quæ ante erat, terra arida apparuit, et in mari Rubro vis sine impedimento, et campus germinans de pro-fundo nimio.

Per quem omnis natio transivit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia et monstra.

Tanquam enim equi depaverunt escam, et tanquam igni exsultaverunt, magnificantes te, Domine, qui liberasti illos.

Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro ratione animalium eduxit terra muscas, et pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

Novissime autem viderant novam creaturam avium, cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulacionis.

In allocutione enim desiderii, ascendit illis de mari orthogonetra: et vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quæ ante facta erant, argumentis per vim fulminum: juste enim patiebantur secundum suas nequitias.

Et enim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitum redigebant.

Et non solum hæc, sed et alius quidam respectus illorum erat: quoniam invitati recipiebant extraneos.

Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem usi erant justitiis, sævissimis afflicerunt doloribus.

Percussi sunt autem cæcitate: sicut illi in foribus justis, cum subitanis cooperti essent tenebris, unusquisque transitum ostii sui quærebat.

In se enim elementa dum convertuntur, sicut in organo qualitatibus sonus immutatur, et omnia suum sonum custodiunt: unde æstinari ex ipso visu certo potest.

Agrestia enim in aquatica convertebantur: et quæcumque erant natantia, in terram transibant.

Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, et aqua extinguentis naturæ obliviscebatur.

Flammæ e contrario corruptibilium animalium non vexaverunt carnes eoambulantium, nec dissolvebant illam, quæ facile dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum, Domine, et honorasti, et non despectisti, in omni tempore, in omni loco assistens eis.

Explicit liber Sapientiæ.

^a Ita habet et Græcus ἀλλοχῆ: Latini autem libri plerique, ibi.

^b Addunt editi quidam libri sua, quod et Græcus textus pronomen tacet.

IN ECCLESIASTICUM JESU FILII SIRACH PROLOGUS.

Multorum nobis, et magnorum per Legem, et Prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrine et sapientiæ causa: quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse et dicentes [Al. discentes], et scribentes doctissimos fieri. Avus meus Jesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis Legis, et Prophetarum, et aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt: voluit et ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam et sapientiam pertinent: ut desiderantes discere, et illorum periti facti, magis magisque attendant animo, et confirmetur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, et attentiori studio lectionem facere, et veniam habere in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ deficere in verborum com-

positione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed et ipsa Lex, et Prophete, cæteraque aliorum librorum, non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octavo et trigesimo anno temporibus Ptolemæi Evergetis regis, postquam perveni in Ægyptum: et cum multum temporis ibi fuisset, inveni ibi libros relictos, non parvæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum et necessarium putavi et ipse aliquam addere diligentiam et laborem interpretandi librum istum: et multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa, quæ ad finem ducunt, librum istum dare, et illis qui volunt animum intendere, et discere quemadmodum oporteat instituire mores, qui secundum legem Domini proposuerint [Al. proposuerunt] vitam agere.